

Тваринництво, ветеринарна медицина

УДК 636.2.065

© 2017

*В.С. Козир,
академік НААН,
доктор сільсько-
господарських наук
Інститут зернових
культур НААН*

РЕАЛІЗАЦІЯ ГЕНЕТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОДУКТИВНОСТІ КОРІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЧОРНО- РЯБОЇ МОЛОЧНОЇ ПОРОДИ ЗАЛЕЖНО ВІД СЕЗОНУ ОТЕЛЕННЯ В УМОВАХ СТЕПОВОЇ ЗОНИ

Мета. Дослідити вплив сезону отелення корів на реалізацію генетичного потенціалу їх продуктивності. **Методи.** Дисперсійного аналізу ознак удою, кореляційна взаємодія породи з кількістю лактацій. **Результати.** Реалізація генетичного потенціалу продуктивності корів української чорно-рябої молочної породи в умовах степової зони України з оптимальною пластичністю і стабільністю лактації залежить від сезону їх отелення. Ці показники можна також використовувати як критерій відповідності умов середовища даному генотипу, а розходження їх свідчить про можливість наступної селекційної роботи. **Висновки.** У степовій зоні України повніше виявляється генетичний потенціал продуктивності із оптимальною пластичністю і стабільністю лактації за отелення корів української чорно-рябої молочної породи у I і IV кварталах року.

Ключові слова: порода, сезон, отелення, потенціал, продуктивність.

Проблема забезпечення населення України молоком, на жаль, залишається гострою [1]. Для її розв'язання племзаводи і товарні ферми, науковці та практики, державні структури і приватні агроформування використовують різні способи збільшення його виробництва завдяки сучасним методам, зокрема й підвищення генетичного потенціалу продуктивності корів [2].

Наявні підходи удосконалення молочної скотарства методами великомасштабної селекції розраховані, в основному, на великі масиви худоби [3, 4]. Племінна робота в мікропопуляціях генотипних стад потребує інших способів. Подальший прогрес галузі зумовлює не тільки збереження кращої частини і підвищення генетичного потенціалу продуктивності вітчизняних порід.

1. Удїй за лактацію залежно від сезону отелення, $\bar{O} \pm S_{\bar{x}}$

Отелення у кварталі року	Удїй за лактацію		
	1-шу	2-гу	3-тю
I	4723±26,3	4459±19,9	4504±17,9
II	4253±19,2	4429±29,2	4603±20,6
III	4301±27,1	4437±29,0	4637±22,8
IV	4485±17,7	4725±16,1	4427±21,0

Комплексне розв'язання цієї проблеми має як теоретичне, так і практичне значення, тому є актуальним для розробки програм та управління селекційними та технологічними процесами в молочному скотарстві [5, 6].

Мета досліджень — дослідити вплив сезону отелення корів на реалізацію генетичного потенціалу їх продуктивності.

Матеріал і методика досліджень. Базовим підприємством був племзавод української чорно-рябї молочної породи «Чумаки» Дніпропетровської обл. Для оцінки основних господарсько корисних ознак поголів'я використано загальноприйняті у зоотехнії методики досліджень (хімічний аналіз кормів, гематологічний, дисперсійний, генетичний та системний аналізи). Тварин утримували у приміщенні безприв'язно на глибокій підстилці з вільним виходом на вигульно-кормовий майданчик, годівля — за нормами ВІТ традиційними для степової зони кормами (сіном і сінажем з люцерни, силосом з кукурудзи, комбікормом), доїння — на установці «Карусель».

Результати досліджень. Основними ознаками молочної худоби є удїй за лактацію, кількість жиру і білка в молоці та їх вихід.

Відомо, що ступінь реалізації генетичного потенціалу продуктивності зумовлена генотиповими особливостями тварин, методами розведення і технологічними факторами — умовами годівлі, утримання, вирощування ремонтного молодняку [7].

Водночас на практиці недостатньо враховують вплив ряду інших паратипових факторів: сезону (місяця, кварталу) отелення і вивірності лактаційної кривої, що істотно позначається на продуктивності тварин. Тому нами вивчено удїй за 3 лактації за сезонами отелення корів (табл. 1).

Установлено, що найбільший удїй у корів був за 1-шу лактацію за отелення в I кварталі. За 2-гу лактацію — не виявлено істотної різниці удою за сезонами року (за винятком максимального показника у IV кварталі). Однак вплив сезону отелення на річну продуктивність мав-таки місце. Це дає підставу дійти висновку, що і в українській чорно-рябї молочної породи ступінь «середі чутливості» зменшується з віком корів, коли чіткіше виявляється дія генотипових факторів [8].

Різниця у нарощуванні лактаційної діяльності виникає під впливом взаємодії генотипових і технологічних факторів (генотип × технологія). Для визначення їх впливу нами проведено розрахунок 3-факторного дисперсійного комплексу, де були порода (A), кількість лактацій (B) і місяць лактації (C). Результати аналізу мінливості ознаки удою за лактацію (табл. 2) свідчать, що найбільший вплив має породна належність тварин (53,1% факторіальної дисперсії), а також сезон (місяць лактації — 10%).

Виявлено також високу взаємодію всіх досліджуваних факторів (ABC — 12,3%). Окремий їх вплив достатньо істотний

2. Дисперсійний аналіз ознаки удою за лактацію

Джерело мінливості	Сума квадратів	Ступінь вільності	Середній квадрат	F-критерій	p-значимість	Частина впливу, %
A — порода	1324752	1	1324752	98,613	0,0000	53,1
B — лактація	190055	2	95028	7,074	0,0009	7,6
C — місяць	249242	11	22658	1,687	0,0723	10,0
AB	120659	2	60330	4,491	0,0116	4,8
AC	132258	11	12023	0,895	0,5449	5,3
BC	169542	22	7706	0,574	0,9414	6,8
ABC	307889	22	13995	1,042	0,4092	12,3

3. Генетичний потенціал молочної продуктивності залежно від генотипу і сезону отелення

Лактація	Квартал отелення	Асимптота	Прогноз за перші 3 міс.
1-ша	I	5000,0	4983,3
	II	4900,0	4891,1
	III	4800,0	4828,9
	IV	5150,0	4963,3
2-га	I	4650,0	5063,3
	II	4650,0	5850,0
	III	4650,0	6013,3
	IV	5200,0	4765,6
3-тя	I	4900,0	4978,9
	II	4900,0	5127,8
	III	4970,0	5464,5
	IV	4700,0	5383,3

для породи і кількості лактацій ($P < 0,01$) і був на рівні $P < 0,07$ для місяця лактації.

Під час вивчення молочної продуктивності корів залежно від генетичних факторів і сезону отелення встановлено різні показники реалізації генетичного потенціалу за ознакою «удій за лактацію» (табл. 3).

За величиною асимптоти (у розрахунок за 10 міс. лактації — 305 днів) генетичний

потенціал становив 4650–5200 кг молока і 4828,9–6013,3 кг, виходячи з прогнозу на підставі середнього за перші 3 міс. лактації. Значно вищий генетичний потенціал продуктивності виявлено незалежно від кількості лактацій в I, II або III кварталі.

У 1-й лактації повніше виявили генетичний потенціал корови, які розтелились у III і I кварталах (відповідно 98 і 95%), у 2-й лактації — у IV кварталі (99%), у 3-й — у I і II кварталах (90%).

Генетичний потенціал продуктивності, визначений за значеннями асимптоти, більшою мірою характеризує фактично одержаний надій, він більш інформативний для прогнозування максимальної молочної продуктивності за умови створення оптимальних умов годівлі і утримання [9]. Тобто генетичний потенціал і ступінь його реалізації разом із спадковими факторами мають вплив і на паратипові [10].

Слід також враховувати значення взаємодії «порода × кількість лактацій» ($P < 0,001$), що впливає на рівень реалізації генетичного потенціалу.

Нині в зоотехнічній науці підвищено увагу до адаптаційної цінності генотипів, яка характеризує їх здатність підтримувати системний рівень продуктивності за змін умов зовнішнього середовища і під впливом

4. Показники пластичності і стабільності удою за 305 днів лактації залежно від місяця отелення корів

Місяць отелення	Лактація								
	1-ша			2-га			3-тя		
	b	σ	r	b	σ	r	b	σ	r
Січень	1,000	126,42	0,496	0,110	90,84	0,113	0,673	85,34	0,698**
Лютий	2,163	179,70	0,754**	1,198	117,77	0,948***	0,347	70,35	0,437
Березень	0,358	97,57	0,230	1,169	124,40	0,875***	1,204	126,59	0,841***
Квітень	1,506	121,18	0,779**	1,854	192,32	0,898***	0,863	102,77	0,743**
Травень	1,045	76,23	0,859***	0,936	100,66	0,866***	0,785	82,81	0,838***
Червень	1,210	112,81	0,672**	1,556	163,89	0,845***	1,251	138,09	0,802**
Липень	1,289	127,82	0,632**	1,909	192,51	0,924***	1,250	120,12	0,921***
Серпень	1,202	179,94	0,419	0,823	100,78	0,761**	1,328	148,47	0,791**
Вересень	-0,449	130,26	-0,216	1,770	181,74	0,907***	1,085	113,02	0,849***
Жовтень	0,290	49,78	0,365	0,591	105,68	0,521*	0,795	89,62	0,785**
Листопад	1,376	112,72	0,765**	0,215	95,19	0,210	1,306	126,47	0,913***
Грудень	1,010	79,85	0,793**	-0,131	60,98	-0,200	1,112	31,72	0,751**

онтогенетичних факторів. Критеріями цього приймають параметри пластичності і стабільності лактації (табл. 4).

Дослідженнями доведено, що найнижчі показники пластичності (*b*) виявлено у корів за 3-тю лактацію в січні (0,673), лютому (0,347) і жовтні (0,795), а стабільності (σ) — у грудні за 3-тю і 2-гу лактації — відповідно 31, 72 і 60,98 кг та жовтні за 1-шу лактацію — 49,78. Коефіцієнт кореляції (*r*) між фактичним удоєм і теоретично розрахованим за рівнем регресії мав істотні значення за високих і середніх

показників пластичності (від 0,754 до 0,973 за $P < 0,001$).

Отже, показники пластичності і стабільності лактації разом з оцінкою навколишнього середовища і чутливості генотипу на сезон отелення можуть також використовуватись як критерій відповідності умов середовища генетичному потенціалу молочної продуктивності корів. Водночас наявність значних розбіжностей у цих показниках свідчить про можливість наступної селекції для одержання тварин з високою стабільністю і середньою пластичністю.

Висновки

Доведено, що кліматичні, кормові і технологічні умови степової зони України сприяють більш повному виявленню генетичного потенціалу продуктивності із

оптимальною пластичністю і стабільністю лактації за отелення корів української чорно-рябї молочної породи у I і IV кварталах року.

Бібліографія

1. Нижник О.М. Продовольча безпека в Україні: стан та проблеми вирішення/О.М. Нижник// Стратегія економічного розвитку України: наук. зб. — К.: КНЕУ, 2001. — Вип. 4. — С. 163–173.
2. Генетичний моніторинг при консолідації порід молочної худоби/М.Я. Єфіменко, Б.Є. Подоба, В.І. Антоненко, В.В. Дзіцюк//Розведення і генетика тварин. — К.: Аграр. наука, 1999. — Вип. 31–32. — С. 75–77.
3. Эйсер Ф.Ф. Генетические основы крупномасштабной селекции молочного скота/Ф.Ф. Эйсер// Повышение генетического потенциала молочного скота. — М.: Агропромиздат, 1986. — С. 9–18.
4. Дібров Р.М. Вплив чисельності корів у групі на основні параметри їх утримання, поведінки, молочної продуктивності/Р.М. Дібров//Вісн. Харківського нац. техн. ун-ту с.г. — 2014. — Вип. 144. — С. 258–263.
5. Барабаш В.И. Селекция с учетом биоэнергетической оценки коров/В.И. Барабаш//

Зоотехния. — 2000. — № 4. — С. 20–24.

6. Рубан С.Ю. Система комплексної оцінки великої рогатої худоби/С.Ю. Рубан//Вісн. аграр. науки. — 2001. — № 3. — С. 40–47.

7. Практична результативність новітніх теорій та методологій селекції/М.В. Зубець, В.П. Буркат, М.Я. Єфіменко та ін.//Вісн. аграр. науки. — 2000. — № 12. — С. 73–78.

8. Петренко И.П. Подбор животных и качество потомства/И.П. Петренко, Д.Т. Винничук// Вісн. аграр. науки. — 1995. — № 6. — С. 14–19.

9. Мельник Ю.Ф. Удосконалення моделювання і прогнозування молочної продуктивності в скотарстві/Ю.Ф. Мельник, Р.Є. Микитас//Таврійський наук. вісн. — Херсон: Айлант, 2002. — Вип. 3. — С. 86–98.

10. Басовский Н.З. Взаимодействие генотипа со средой в популяциях молочного скота/Н.З. Басовский//Вісн. аграр. науки. — 1997. — № 12. — С. 40–44.

Надійшла 4.05.2017.